

HOLDNINGER TIL DIALEKT OG AKSENTPREGET NORSK

Om undersøkelsen

Dette er en nettbasert spørreskjemaundersøkelse bestilt og finansiert av Norsk Rikskringkasting og Språkrådet. Førsteamanuensis Lars Anders Kulbrandstad har det faglige ansvaret for undersøkelsesopplegget. Selve datainnsamlingen ble gjennomført av analyseinstituttet TNS Gallup nå i slutten av mai.

De som har svart, er dette instituttets panel, som er satt sammen av personer som har sagt seg villig til å delta i markedsundersøkelser og andre opinionsundersøkelser. Panelet utgjør et landsrepresentativt utvalg av personer over 15 år som har tilgang til Internettet.

Oppdragsgiver bestiller så svar fra et visst antall respondenter, i dette tilfellet 1000. Disse 1000 er også landsrepresentative når det gjelder alder, kjønn, bosted, utdanning og inntekt.

Respondentene ble bedt om å ta stilling til utsagn om språkformen til programledere i radio og fjernsyn. Det gjaldt både riksdekkende kanaler og lokale sendinger, og utsagnene dreide seg om bruk av dialekt, bokmål, nynorsk og norsk med utenlandsk aksent. Videre skulle de angi hvordan de stilte seg til en del utsagn om språkutvikling og språkbruk i Norge. Det var også noen utsagn om innvandring. Dessuten fikk respondentene høre lydutt med nyhetsopplelere som snakket aksentpreget norsk, og skulle angi hvor lett det var å forstå det som ble sagt, hvor godt de syntes personene på kuttene snakket norsk, og i hvilken grad de egnet seg som nyhetsopplelere i NRK.

Resultater

TNS Gallup har allerede levert tabellariske oversikter over hvordan svarene på hvert spørsmål i undersøkelsen fordeler seg på de oppgitte svaralternativene, samlet for alle respondentene og spesifisert for hver undergruppe: kvinner – menn, alderstrinn, utdanningsnivåer, inntektsnivåer og geografisk tilhørighet. Instituttet har også levert PowerPoint-bilder som viser hovedresultatene.

Arbeidet med videre analyse og tolkning av dataene er så vidt kommet i gang. Her kan bare noen foreløpige funn presenteres. Det må tas forbehold om at kontrollberegninger ikke er foretatt, og at forskjellene som kommenteres, ikke er testet for signifikans.

Dialektvennlighet

Vi får bekreftet at nordmenn er allment dialektvennlige, i alle fall gir de uttrykk for det i denne undersøkelsen. På utsagnet «Det er for mye dialektbruk i samfunnet» svarer bare ca. 12 % at de er helt enige eller litt enige. Ca. 16 % er verken enige eller uenige; resten – til sammen i underkant av 70 % er helt uenige eller litt uenige.

Respondentene tilkjenner også en positiv holdning til at programledere på riksdekkende radio- og tv-kanaler snakker dialekt: Ca. 75 %, tre av fire altså, er helt enig eller litt enig i et det er greit. Bare ca. 17 % signaliserer uenighet i dette.

Norsk med utenlandsk aksent

Her er respondentene mer forbeholdne, men noe over 25 % krysser av for at de er helt enig i at det er greit at programledere snakker med aksent, ca. 30 % for litt enige . Godt over halvparten er altså mer eller mindre enig i utsagnet..

Går vi inn i dataene, finner vi at kvinner ser ut til å være klart mer aksepterende overfor aksentpreget norsk enn menn. Mens 60 % av kvinnene er helt enig eller litt enig, gjelder det bare for 49 % av mennene. 25 % av kvinnene er helt eller litt uenig, 38 % av mennene. Dette er et svært interessant funn, som bryter med det man tradisjonelt har sett i sosiolingvistiske studier, nemlig at kvinner er mer standard- og statusorientert enn menn.

Når det gjelder alder, peker gruppen 30-44 seg ut med den mest positive innstillingen. Her er 60 % helt eller litt enig i at det er greit at programlederne snakker norsk med utenlandsk aksent. Interessant nok er det de yngste respondentene som er minst positive. Til sammenlikning er denne aldersgruppen klart mest positiv til bruk av dialekt.

Respondentenes utdanningsnivå later til å spille liten rolle. Husstandens samlede bruttoinntekt slår ut på den måten at personer med lavest husstandsinnntekt er de klart mest positive, og de mest høyst husstandsinnntekt de minst positive. Det er relativt små geografiske forskjeller, så

hvor du bor i landet, har tilsynelatende ingen stor betydning for hva du mener om at programledere snakker aksentpreget norsk.

Sammenlikning av holdninger til dialekt og holdninger til norsk med utenlandsk aksent

Respondentene uttrykker en klart mer positiv holdning til at programledere snakker dialekt, enn til at de snakker norsk med utenlandsk aksent. 76,5 % er helt enig eller litt enig i en påstand om det første er greit, mens tallet er 55 % for en påstand om at det andre er greit. I alle undergruppene er holdningen til dialekt mer positiv enn holdning til norsk med aksent, men det er varierende hvor stor forskjell det dreier seg om.

Riksdekkende sendinger og distriktssendinger

Holdningen til dialektbrukt i distriktssendinger enda mer positiv enn tilfellet er for riksdekkende sendinger. 83 % er helt eller litt enig i en påstand om at det er greit at programledere i distriktssendinger snakker dialekt, mens tallet for riksdekkende sendinger var 76 %. Når det gjaldt norsk med aksent, var det liten forskjell: 55 % mot 53 %.

Reaksjoner på lydutt

Som nevnt fikk respondentene høre lydutt med nyhetsoppleser som snakket aksentpreget norsk. De ble da delt i to grupper på ca. 500, og gruppene fikk høre hvert sitt lydutt. Foreløpig kan bare resultatene for lydutt 1 kommenteres. Her var det en kvinne med bakgrunn fra Rwanda som leste en kort nyhetsmelding. Respondentene ble først bedt om å ta stilling til utsagnet «Det var lett å forstå hva personen sa». Dette uttrykker 61 % at de er helt eller litt enige i, 23 % er helt eller litt uenig. For det neste utsagnet, «Personen snakket godt norsk», er svarfordelingen litt annerledes: Noen færre er helt eller litt enig i utsagnet, noen flere er litt eller helt uenig og noen flere er verken enig eller uenig. Det sist utsagnet var «Personen egner som nyhetsoppleser i NRK», og her er resultatet ganske forskjellig. Nå er bare 31 % enig i utsagnet, 54,4 % er uenig. Går vi nærmere inn på resultatet, ser vi at bare ca. 13 % er helt enig, mens ca. 30 % er helt uenig.

Det kan tenkes flere forklaringer på forskjellene mellom på den ene siden svarfordelingen på spørsmålet om personen var lett å forstå og spørsmålet om personen snakket godt norsk, og på den andre siden spørsmålet om personen egner seg som nyhetsoppleser i NRK. En mulighet er at respondentene mener at andre er mindre tolerante enn de selv er, og at en person som de selv mener er lett å forstå, og som de mener snakker godt norsk, likevel ikke vil bli akseptert

som nyhetsoppleser av andre. En annen mulighet er at respondentene stiller svært høye krav til språkferdighetene hos en som skal lese opp nyheter: Det holder ikke at det som sies er lett å forstå, og at personen i og for seg snakker godt norsk.

I alle fall indikerer resultatene at personen som leser det aktuelle lydskuttet, ennå ikke har nådd tilstrekkelig høyt ferdighetsnivå til å lese nyheter. En språklig analyse av opplesningen viser at avvikene fra en førstespråksnorm for det meste ligger i det prosodiske og da særlig i det talerytmiske. Mange stavelser som skulle vært uttalt trykklett, er her uttalt enten med fulltrykk eller bitrykk.